

Ольга Ситник
Кандидат філологічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

ПСИХОЛОГІЗМ VIA ІМПРЕСІОНІЗМ У МАЛІЙ ПРОЗІ М. ХВИЛЬОВОГО

Не секрет, що минуле століття внесло кардинальні зміни у світову культуру, що було спричинено зламними процесами на рівні фундаментальних форм суспільного життя. Новітні онтологічні концепції доповнилися епохальними відкриттями у сфері людської природи, розуміння складу її психіки. Перед мистецтвом постало завдання створити естетичний еквівалент нової дійсності, віднайти адекватні самому життю форми та засоби втілення специфіки внутрішнього буття особистості. Література як один із видів мистецтва одна із перших відреагувала на всі глибинні зрушення епохи. Тут відбувається творення нових парадигм художнього мислення, пошук нових форм та стилів, присутнє реформування системи поетикальних прийомів та засобів, якими диспонували митці.

Тому закономірно, що мистецтву слова на початку ХХ століття була притаманна широка стильова диференціація при відсутності панівного стилю. Показовим у цьому сенсі творцем на лоні української літератури виступає М. Хвильовий. Сучасні

літературознавці одностайні в тому, що жоден з письменників 20-х початку 30-х років не створив настільки різнобарвної в стильовому плані прози, як автор “Синіх етюдів”. Як вдало зауважує І. Немченко, “тільки М. Хвильовому вдалося поєднувати такі різні за своїм філософським наповненням та естетичним спрямуванням стильові напрями, а відтак, новелістику Хвильового можна назвати енциклопедією українського модернізму 20-х років” [2, с. 162]. Безперечно, експериментаторські зусилля та стильова “еквілібристика” митця були детерміновані психологічною парадигмою його творів, що скеровувала алгоритм та логіку його творчих шукань та намірів. У цьому плані неабиякі художні можливості та перспективи перед творцем відкриває чималий арсенал імпресіоністичних прийомів та засобів.

Глибокий ліризм, суб’єктивне світобачення, ірраціональна невмотивованість та спонтанність, витончене відтворення особистісних вражень та спостережень, мінливих миттєвих відчуттів та переживань – іманентні риси поетики імпресіонізму, які досить чітко проявляються у психологічних новелах М. Хвильового. Про значний вплив імпресіонізму на індивідуально-авторську манеру письменника говорить у своїй статті “Автор і герой у структурі новели Миколи Хвильового” В. Агеєва.

Зокрема дослідниця відзначає притаманну митцеві “імпресіоністичну скрупульозність у збиранні й передачі первинних чуттєвих вражень, у фіксації непередбачуваних нюансів настроїв” [1, с. 16]. Іншими словами, письменник тяжіє до особливого художнього мовлення, в якому б безпосередньо втілювалось конкретно-чуттєве, перцептивне сприйняття дійсності. Особливо це відчутно у таких глибоко психологічних новелах, як “Заулок”, “Лілюлі”, “Синій листопад”, “Редактор Карк”, “Силуети”, “Я (Романтика)”. Здається, що письменник ніби виокремлює своїх персонажів із стрімкого та невпинного потоку життя, демонструючи їх психодуховне сприйняття світу в конкретний момент, фільмуючи кожную неповторну мить, в якій переливається калейдоскоп суб’єктивних імпресій.

Як до прикладу у наступному пасажі: “І знову по станичних заулках джигітував солоний вітер. Прямо – широка церква проколола хрестом мовчазне небо. Біля Марії лежав стос запашної сосни (гірлянди робити) і гірські трави” [3, с. 207]. Відтак,

домінуючим аспектом психіки його персонажів стає безперервний плин чуттєвих вражень, які уважно і ретельно занотовуються власне суб'єктом сприйняття.

Перцептивні точки, які уможлиблюють тонке нюансування внутрішнього світу протагоністів М. Хвильового охоплюють усі аспекти людських відчуттів: зорові, слухові, смакові, нюхові, тактильні відчуття.

Проте особливою прихильністю з боку письменника користуються, за нашими спостереженнями, звукові ефекти та акустичні образи. На сторінках його новел знаходимо широке розмаїття індивідуально-авторських звукообразів: “дзвенальна дзвона”, “тоскний заспів”, “стежка співає білих, а може, й червінькових пісень”, “залізо співало”, “співає боян вечірню молитву”, “співають ринви одноманітну пісню”, “заливається гармошка бродячого музики”, “грали на піаніно щось стародавнє, далеке”, “тиха тропічна злива”, “дзвеніли червоні дзвони зорі”, “вітер на арфі грав”, “гримить повінь”, “гуркіт задушеного грому”, “ішов міський вечір, фаркали люкси, шумувало на тротуарах”, “верещали молотки”, “ночі клекотіли, кипіли й зачаровано блукали по кварталах”, “на бруку кричать грузовики”, “мовчазний передзвін сердець”.

Відтак, імпресіоністична образність, що покликана знаходити й фіксувати мікродинаміку внутрішнього душевного світу персонажів, широко й активно використовувалась М.Хвильовим, з метою пізнання як психодуховного буття особистості, так і світу навколишнього шляхом демонстрації безпосередньо-чуттєвих вражень та миттєвих настроїв.

Література

1. Агеєва В. Автор і герой у структурі новели Миколи Хвильового / Віра Агеєва // Слово і час. – 1993. – № 12. – С. 16 – 21.
2. Немченко І. Ю. Новелістика М. Хвильового в контексті української прози початку ХХ століття:): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Немченко Ірина Юрїївна. – Одеса, 2004. – 177 с.
3. Хвильовий М. Твори у двох томах / Микола Хвильовий. – К.: Дніпро, 1990. – Т.1: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 650 с.